

TELEGRAFUL ROMAN.

Apare Marția, Joia și Sâmbăta.

ABONAMENTUL

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 8 fl. 50 cr., 8 luni 1 fl. 75 cr.

Pentru monarhie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 8 luni 2 fl.

Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 8 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni să se adresa la:

Administrația tipografiei arhiepiscopale Sibiu, strada Măcelariilor 47.

Corespondențele săntă și se adresa la:

Redacția jurnalului „Telegraful Român”, strada Măcelariilor Nr. 43.

Episole nefrancate se refuză. — Articoli nepublicați nu se impozăză.

INSETIUNILE

Pentru odată 7 or., — de două ori 12 or., — de trei ori 15 or. rândul cu literă garmonă și timbr de 30 cr. pentru fiecare publicare.

Sibiu 15 Martie.

Desbaterea bugetului în caleidoscop, în care apar, aşa dicând, toate cestuiile interne și externe, imediat și mediat legate de interesele Ungariei. Prește una din aceste noi am trecut din obiceiul la ordinea zilei, pentru că, și privesc și pe România din Ungaria și Transilvania, după impreguriările actuale, este pusă de așa incă nu ne dă mâna a ne ocupa cu succes cu dinea. Aceasta este cestuinea armatei.

Vedem însă în presa opozițională ungurească, că cu ocasiunea desbaterii bugetului puterile armate să făcut multă vorbă și se mai face încă. Să făcut vorbă de „tenorocirea” Maghiarii, caru dău sănge și bani și ei tot n'au armată, pentru că armata comună nu este a lor, ci a celor din Viena; că comanda acelei armate e într-o limbă străină de cea maghiară; că ofițerii sunt în cea mai mare parte străini și nu prințe, nu vorbesc unguresc; că honvedimea însăși e subordonată în timp de resboiu ministerului de resboiu din Viena și că ofițerii honvedimiei de naționalitate maghiară sunt siliti a ești din trupa aceasta, ca să facă loc „străinilor” ce vin din armata comună și că prin procedura aceasta honvedimea se instrânează de simțimile patrioțice etc. etc.

În fața atâtător gravamene, din care se vede că firul roșu al tuturor este separarea completă a armatei după paradigmă dualistică personală și maghiarizarea ei, nu putem să nu ne îndreptăm și noi atențunea asupra acestui institut, la căreia sporire dăm și noi bani și un contingent, care nu stă departe de cîrfa de o sută de mii, și care contingent, după cum am avut ocasiunea a vedea de atâtea ori, nu poartă arme ca să se fuldească cu ele. Indreptarea atenției noastre este cu atât mai la loc cu cît din cunțele ministrului president unguresc să pută audi în decursul desbaterei din cestuine, că numai de-o comandă să se remână lucrurile așa cum sunt, ceea ce nu exclude, că în viitoru are se fi altmintrea.

Tendența de maghiarizare se vede dar și pe toată linia și aceasta este ce trebuie în prima linie se ne neliniștească.

Din nisuinile diaristilor, din enunțările ministrilor la toate ocasiunile, se vede că viaței noastre naționale, subredită așa cum este, încep și se pune termeni hotărîți și nehotărîți, va se dică, avem cuvînt de a fi nedumeriți.

Pentru că tendența aceasta în consecvențele ei ulterioare merge și mai departe. Tendența aceasta altereză dreptul public chiar din temeliile lui de astăzi într-o direcție, care este identică cu indoelnicii necunoscut.

Români, este lucru prea cunoscut, că au protestat când era ca monarhia să se pună pe basele de astăzi, cerînd că se fie și ei mai atâtă ascultați într'un mod demn atât după

numărul lor cât și după dreptul public în desvoltarea lui până la timpul când era ca transiunie să se facă. Protestul lor a fost nebăgat în seamă. Lucrările s-au desvoltat de atunci încecoare așa cum s-au desvoltat, — așa dicând preste Români.

Și după starea lucrurilor în desvoltarea ei până astăzi vedem pericol pentru naționalitatea, care locuiesc compact șesurile dintre Tisa și munții apuseni, cari deosebesc Ungaria proprie de Transilvania și care locuiesc aproape Transilvania întreagă. Pericolul ar fi însă cu atât mai mare când, după tendența o să amă de Maghiari, Ungaria ar vrea să se separeze cu total de jumătatea apusenă a monarhiei. Caci separarea abia să puteă face derimarea monarhiei și atunci ce ar face Ungaria între o Germanie și între o Rusie, cari „iubesc” Ungaria o potrivă, fară de aliați pe tot roatalogul pământului.

Precum vedem și fără tendență de maghiarizare direcționată politică a politicilor Maghiari invovălă pericol; cu aceasta însă pericolul se înăspresc, pentru că și dacă nu neașteptăm că o mână de maghiari cu proiectele și intreprinderile lor nemature ne vor absorbi cu totul, temere nu este nemedeică, că nisunătă aceasta ne impedează în cultură și de altă parte provoacă rezințime, care cu greu se poate calcula unde se vor opri.

Dar Maghiarii ne vor respondă, că n'avem de gând se mergem așa de departe.

Ei bine, noi să fim așa de buni și să le credem, pe lungă toate semnele care contrădize presupunerile noastre. Se credem că vor susține monarhiei așa cum este astăzi. Atunci însă trebuie se întrebă pentru ce astăta larmă, că n'au armată?

Contingentul cel dău Maghiarii armatei comune nu e cu mult mai mare decât al Românilor. Se pretindă și acestia ceva extra? Români sunt de doue ori așa de ingreunăti ca Maghiarii; se înceapă și ei a se plângă, că nu' armată și că li se instrânează elementul din armată și chiar și din honveďime?

Nu cunoasem practica în cele ale resboiului și a tacticiei, însă și ca neesperți, când e vorba de comandă credem că într'o armată comună comanda trebuie se fie uniformă. Mergem mai departe și înținem că puterea armată dintr-o monarhie trebuie să aibă întreagă comandă uniformă.

Abstracție facînd dela limba administrației, nu este pentru Români că de ce anii de dile abia își înșesesc termenii nemțesci de comandă o greutate, că în doi ani că stan după ce es din armata în cadrele honvedimiei, să învețe alti termini de comandă, în limba maghiară?... că se nu mai vorbim și de practicabilitatea aceasta limbistică într'o campanie.

După vederile noastre și conceșniente care să facă honvedimiei prin legea armatei în privința limbii este un prisos de bunătate; de care ce prisosul acestuia nu mai atunci ar avea înțeles, când cei din regimenterile numite „ungurești” ar fi toți Maghiari; ceea ce în realitate nu sunt.

Deci văierările maghiare asupra nedreptății ce li se face în privința armatei n'au loc, nu dînt'urul, ci din mai multe puncte de vedere.

Într'un punct am consemnat cu dănsii, înse numai principal, căci formal diferim ca cerul de păment: în punctul că trupa să aibă oficeri pe că se poate de naționalitatea din care se compune. În privința aceasta ministerul de resboiu ar trebui să se deschidă de o poartă tuturor naționalităților o căt de largă de a și qualifica tineri pentru cariera militară.

Revista politică.

Sibiu, în 15 Martie

Tragicul proiectul ministerial privitoriu la scăalele medie are și parte sa comica. Foile maghiare și maghiaroane sunt pline de indignație și dău expresiune indignației lor în articuli lungi căci a fost respins proiectul în comisiune. Indignație o credem sinceră la o parte a presei maghiare; ni se pare afectată la cecală parte, la a cărei spate stă majoritatea cea gata a vota ori ce i propune guvernul. De explicații mai pe larg cerem a fi dispensați. Comul însă nu culminează în impreguirea aceasta, ci în alta. În impreguirea cănd vedem în castrele „noastre” foile, cari n'au prea dis nimică până când proiectul era în putere, cum vin și în cel puțin: isonul la prohodul proiectului. Leul e mort și acum au și iepurii se dică un cuvînt.

Marele Duce rusesc Vladimír împreună cu soția său sosit eri la Viena. Împăratul au intempiat pe ospătul rusești la gară.

La ocasiunea aniversării a 85-a a împăratului Germaniei Wilhelm, țarul Rusiei a înfrîntat la un prânz festiv autorități militare și diplomatici și purtat un toast pentru iubitul seu a mic și aliaț, pentru împ. Wilhelm. „Invalidul rusesc” constată entuziasmul cu care ofițerii armatei rusești a primit toastul, ce testeaază amicitia între Germania și Rusia.

Împăratul Wilhelm a mulțămat foarte cordial țarul pentru toast.

Idea de a convoca un congres, pentru regularea afacerilor bosnic-erzegovinene, care a fost aruncată în public mai întâi de „Times” și apoi de „Național Zeitung” din Berlin și care a fost în urmă înmormântată de acelea diare, reapeare acum într'o corespondență din Viena a diarului ceh „Politik” scris în limbi germană-Engleză și Rusia, diare cehul ceh, ar fi deja înțelese în această privință, era Franța ar fi deja căstigată. Austria, din contră, combată ideea unui Congres și se sfărțează mai mult a dobândi cele doue provincii dela Turcia pe calea unei cedări de buănăvoie. Prin cercurile politice din Viena — după cum ne spune „Nue freie Presse”, — se împrăștiește dilele acesteia chiar sgomotul că Congresul își va pune în trebucă, dacă având în vedere rezultatele dobândite până acum de ocupătore, n'ar fi bine să i se pună un termen „Fremden-Blatt”, care se ocupă de relația publică a diarului „Po-

litik”, face următoarele observații: „De și nu ne îndoim de bunele relații dintre diarul „Politik” și cercurile din Moscova, totuși nu putem crede cătuș de puțin scrierile lui despre planurile angl-oruse. Că pentru intenționile Austro-Ungariei, apoi nu putem de că repeta că cercurile noastre conducătoare nu consideră actualul moment ca oportunitate de a ajîța vre-o schimbare în posibilitatea Bosniei și Erzegovinei”. Că pentru scirea publicată de diarul „Politik”, dice „Nue freie Presse”, apoi ea pare destinată numai a incurga pe insurenitii în continuarea misiunilor lor. Cu toate acestea panslavistii și amicii lor se înseală cănd cred că vor putea dobândi ceva chiar cănd s'ar amesteca încă pe atâtea puteri și ar recunoaște trebuința unui Congres. Dacă Austria nu va adera la el, apoi Congresul nu se va întruni, și este aproape sigur că nu se va putea dobândi nici o dată consimțimentul Germaniei și al Austriei pentru așa ceva.

Presă rusă și-a mai domolit glasul cu Germania, dar în schimb, ea și l'a înăsprit fată cu Austro-Ungaria. „Golos” mai ales, s'a arătat foarte supărăt mai dilele trecute cu comitele Wolkestein, nou ambasador al Austro-Ungariei la Petersburg, mai înainte de a se duce la destinația sa a trecut prin Berlin. „Pester Lloyd” se arăta foarte infuriat de această observație a diarului „Golos” și îi rezponde în următoarii termeni caru nu pot fi numai valenți:

Nerușinarea foilor rusești în limbajul lor față cu Austro-Ungaria este întreținută numai de prostia lor. Obiceiul său cu vrășmășile Turcilor și ale Tekinilor, presă Ignatiess-Scobeleff nu este în stare cel puțin în formele esteiorale, se fie în relații cu trebucă cu protivnicii europeni. Espresiunile obișnuite de Tatarii români cu mult mai năpădită brutalitatea simțimenterelor. Unul din aceste diare — și acesta este dintr-o cale mai moderată — formează condiții pe care trebuie să le indeplinească Austro-Ungaria spre a fi menegiată de Rusia, ca cum ar fi vorba de una din satrapile rusești din peninsula balcanică, care nu pot se existe decât din grăcia Rusiei. Astfel dar, ceh din Petersburg par a crede în adeveră că Austro-Ungaria se va lăsa să fie influențată vreodată în acțiunile ei prin atitudinea Rusiei. Ceea ce Austro-Ungaria face său amână, ea face său amână după cum îl dictează interesele ei, dar fară a fi înțelești de puțin seamă de dispozitivile său dorințe Rusiei, și foile din Petersburg pot fi convinse că ministru de externe din Austro-Ungaria, care s'ar pune direct său indirect sub influență politicii rusești, n'ar mai pută administră nici de aici până măne departamental său, fiindcă ar fi aruncat în dată de acolo de opinione publică predominitoare. Toate amenințările foilor rusești sunt cu totul lipsite de bun simț. Nimici din Austro-Ungaria nu evaluează mai mult decât trebuie adeverătă putere a monarhiei; dar nimici din Austro-Ungaria nu este cuprins de teamă de Rusia. De altmintera sunt destul de evaluate

atât fortele militare că și altele ale imensului imperiu slav și se scie că, făcându-se înimicul unei puteri europene, nu poate să se vătămește decât pe sine. Cu toate acestea este mai mult ca sigur că nici un politic serios din monarhie nu doresc o cincinare cu Rusia; cu atât mai mult nu, cu că pentru moment nu există nici un motiv urgent; dar tot așa de sigur este însă că nici un politic serios din monarhie nu se teme intratăcătă incătă Rusiei o agresiune în faptă.

Dacă mai curând s-au mai târziu nu vom fi scutiți de neînțelegeri cu această putere, apoi de sigur că nu vom avea și te me toacăi de Rusia, astfel precum este astăzi constituită. Astfel va trebui ca cei din Petesburg să se obișnuiească de a trăi în înțelegere cu Austro-Ungaria, chiar când politica acesteia ar fi îndreptată nu tocmai după gustul Rușilor, mai cu seamă însă vor trebui să înțeleagă, că nici adenemirile, nici amenințările Rusiei nu vor fi în stare să sfugă alianța Austro-Ungariei cu Germania, aceasta este lucrul constatat în mijlocul împreguriilor schimbătoare, și cine va voi să răsuască cu una din cele două puteri, va trebui să răsuască cu amândouă. De aceea este chiar absurd că organul contelui Ignatiess găsește în faptul că comitele Wolkenstein s'a dus la Petesburg prin Berlin, proteste nouă spre a face reprezentări Austro-Ungariei. Contele Wolkenstein n'are instrucțiuni pentru lăudat de la Berlin, direcționarea pentru atitudinea sa rezultă destul de lamurit din întreaga politică a monarhiei, care în comunitate cu Germania are neapărat una din pozițiunile sale cele mai tari, și tocmai pentru această că nu poate să fie moderată după ori ce împreguriare dilnică.

Din senatul imperial austriac.

(Incheere.)

Presidentul Smolka declară că nu poate împlini provocarea oponenției de a chiama pe oratorul Hohenwarth la ordine. S'aș audiu ce e drept cuvințe înverșunate în decursul desbaterei agitate, se poate că oratorul nu a fost destul de precat în alegera cuvintelor, dar cu toate aceste denușul nu s'a folosit de nici o spresie neparlamentară. (Bravol din dreapta, neliniște în stânga.)

Dr. Herbst dice că i este cu greu să păstreze sănătatea, după atâtea suspectări științe, dar partida constituțională se învăță mereu cu asemenea imputări și poporul scie ce trebuie să cugete despre asemenea lucruri. Pe mine, dice oratorul, acelle imputări mă lasă indiferent. Discursul lui Hohenwarth, fiind gata de o vreme indelungată, poate fi pronunțat și la altă ocazie. Noi nu suntem aici pentru a asculta fără veste discursuri vătămatore pregătite din alte timpuri. Minorității i se îngrenewază de ce în ce mai mult împlinirea datorinței, de a persevera până în sfârșit în această casă. Discursul contelui Hohenwarth n'are alt scop decât a da curs liber vechei urii și urgiu contra unor persoane, pe care nici capul nu le doare pentru asemenea lucruri. Deci eu nu aflu de lipsă a răspunde la discursul conțelui.

În urmă Herbst rectifică unele inexactități de cifre ce le facuse de pe Rieger.

Rieger observă: Dacă m'am înșelat în unele cifre, aceasta a fost o eroare fără voie. Despre aceea ce este o eroare cu intenție, dă Herbst a primit astăzi dela contele Hohenwarth o lectiune. (Intreruperi sgomotăse și sgomote; strigări din stânga: Oho! puhi! La ordine!)

Dr. Herbst: Încăt pentru lectiunea ce se pretinde că mi-a dat dă conte Hohenwarth, neputând primi

altă satisfacție, mă provoc la judecata dreptă și imparțială a acelora care au avut ocazia să formă o păreare despre cele ce s'au petrecut aici astăzi. (Aplauze frenetic și prelungite în stânga și pe galerii. Strigări din dreapta: Galeriile desertează!)

Președintul: admonează galeriile să fie în linie, căci repetându-se sgomotul, va fi silită a dispune să se deserteze.

Deputatul Siegl: Fiindcă ați și dina suspecțiunilor, îmi iau voia să face arătarea, că după sfârșitul cursului lui Hohenwarth s'a aplaudat în galerii.

Președintul: Nu am audit, deci trebuie să mi se aducă la cunoștință.

Dep. Suesz: Mi permită să adresa președintelui întrebarea, dacă în această casă afară de președintul mai are cineva drept a da lectiuni deputaților?

Președintul: Eu cred, că înțelegerea cu cunțelul nu a fost aşa de bună. (Contradicții vîi în stânga și în stânga.) A da lectiuni și enunțuri în înțelegere cu cineva și apoi nu e vătămatoriu lucru, a da cîiva învertitură. (Eclanări din stânga: Foarte obiectiv!)

După acestea a urmat la ordine votarea nominală. Înainte de a se certifica lista nominală președilui a cîștii scrioare a baronului Wälterkirchen prin care acesta declară că și depune mandatul ca deputat la senatul imperial. (Mișcări generale.)

Motivul achidicerei, cum se dice ar fi acela, că baronul nu aflat compabil cu convingerea sa a vota contra treccerei la desbaterea specială asupra propunerilor majorității. Baronul a votat să voteze contra împărtășirii proprietății mari în done, dar nu și contră estinderea dreptului electoral și asupra acelor contribuibile care solvesc o dare directă de 5 florini.

Din aceleași motive deputații Wurmbbrand, Zsok și Posch au insinuat că reia loc din partida stângiei împreună.

În urmă reforma electorală să a primit ca baza la desbaterea specială cu 178 contra 118 voturi.

Ni se trimite spre publicare următorul

Proiect de regulament pentru afacerile consistoriului metropolitan

elaborat de I. C. de Pușcariu, deputat congresual.

Precuvîntare
și motive la proiectul de regulament al consistoriului metropolitan

Doisprezece ani sunt de când s'a introdus statutul organic al bisericilor române gr.-orientale, și el încă nu a produs acelle rezultate, ce se acceptă pentru o bună administrare a trebilor bisericesci.

Pentru execuțarea principiilor stăverite în statutul organic în prima linie și chiamat consistoriul metropolitan, care ales încă dela a. 1870, și întregit din când în când la casurile speciale de vacanță funcționează — sau mai bine dicând — ar trebui să funcționeze până în diua de astăzi, și totuși nu vedem dela denușul mai nice o activitate.

Când se adună congresul național bisericesc nu aflat pregătire de lipsă pentru aducerea hotărârilor, ce se recer spre a se pune în lucrare statutul organic în toate direcțiunile lui, și spre a îndrepta defectele, ce se ivesc mai în toate părțile constitutive ale bisericiei.

De abia se ășterne când și când că un proiect de regulamente și instrucțiuni pregătite de sinodele episcopiale și adoptate în primă mare pentru Congres. — Rapoartele anuale, și datele statistice de abia se improvisează în preseara sau în decursul sesiunii congresuale, — și ace-

stea — ce rapoarte? ce date statistice? — De a scoate apoi din acestea — cu studiu și prezentare profundă concluziunile pentru ameliorarea defectelor administrative, ce se reflectă în oglinda datelor adunate, — nici vorba!

Să dacă cu ocazia unei ținere congresului la căte trei ani odată vîni în necesitate de a întreba: că unde e cauza acestor scăderi? apoi ori esci suspiciونă și reînproșat, că vreau numai să facă vrăjăș în biserică, ori apoi în cel mai bun cas — primești respunsuri ca acelea, care le am certă cu toții și într-o corespondență lungă a unui organ jurnalistic din centrul ţării, — care având trecrea în totă lumea rufă și destul de apt de a lînde rufele lumina publicății celei mari.

Din acestea afăm, că trebuie noastre bisericesci de aceea merg așa de rîu, pentru că metropolitul n'are oameni harnici la dispoziție; — că cei ce sunt, nu lucră; — că nu sciu lucru; — că nu sciu unguresc; — că archidiaceșanii sunt malcontenti, separatisti, vreau să-i facă un arhiecu vicarui cu scop de a mărgini activitatea arhiepiscopului lor etc; — că diocesanii cel-alții — unii vreau altii nu vreau se impără fondurile comune; — ci unii vreau, alții nu vreau se înmulțesc eparchiile, sau nu primesc proiectele pentru arondare, și altele asemenea, ca se devină în fine la concluziune, că statutul organic nu e bun, și că de aceea ministrul cultelor să denumească un ortodox român de amplioare în ministerul său, — eară metropolitul se aibă „mână liberă“!

Fiind toate aceste insinuări destul de grave, și acum — mulțamită publicația cei mari, sau mai bine dicând mulțamită corespondentului ei — destul de lată, decât — după cum mai bine aș fi preferat — să le mai puntem retacă: — să căutăm mai întâi, incăt să ele adeveră, și incăt se pot emenda; — pentru că rul — dacă, există, — trebuie cu ori ce preț sanat.

Noi așa scim, că Metropolitul cu noasce bine trebile administrative ale bisericelui, și pentru execuțarea agendelor centrale bisericesci scolare și fundaționale are pe lîngă sine întrăjutori mai întâi un consistoriu metropolitan statutar din sese asesori bisericesci, sese scolari și sese epiprosti, și pe căte toți atâții supleni — toți aleși din simbol celor mai distinși și apă bărbați ai provinciei noastre metropolitană, cu cari se administrezu și o provinție metropolitană, dar o întreagă biserică ecumenică. Astăzi de aceea el are o cancelarie metropolitană statatoare din bărbați manipulanți aleși după dorința sa, ori denumiți deadreptul de dinsul după plac și trebuință. Din acestea cei mai mulți au o prască veche în concept și manipulație, eară ceilași sunt inițiați și practicați în afacerile lor de înșuși. Metropolitul. Apoi cu toate că — după cum scim — până acumu limba oficială în cancelaria metropolitană și ea română, dacă totuși într'un an, vine un cas — două, unde trebuie să se facă și rapoarte sau transcrieri ungurescă, sau note nemțesci, oficialii metropolitani cunosc pe lîngă limba română perfect ori și cea maghiară, ori și cea germană, ori chiar și ambele acestea — sau că pe lîngă o împărțire corespunzătoare a lucrului, imputarea că unul sau altul e mai puțin versat în limba maghiară sau cea germană — nu se poate lucu de scusă pentru stagnarea administrației, centrali bisericesci, mai cu seamă dacă vedem, că și expedițiunile românesc zac adeseori căte doi — trei ani nemăscătate.

Dacă oficialii bisericesci nu sciu lucru, ei și se înveță la lucră. Dacă nu cunoacă limba maghiară și e de lipsă ca se o învețe, se li să dea ocazie

ca se o învețe, să se trimită la instițute maghiare, unde o pot înveța pre deplin. Dacă nu vor însă să se învețe, nici se lucre, să li se dea drumul, și să se înlocuiesc cu alții pre deplin apti. Aci i dâm Metropolitului „mână liberă“, — de sus până jos, — la metropoliă ca și la eparchia.

Ce se atinge în special de arhidiaceșani, — de atâtoreori apostrofați — apoi — după cum i cunoscem noi, consistorialiștii fiind toți bărbați academic, bine versati în administrație, și bine (R.) salariați, ei și vor împlini chiamarea lor conscientios, eară încăt nu să deplină datorințele lor „mână liberă“ a arhiepiscopului lor va sci se afie corectivele corespunzătoare.

De altcum fiind astăzi în special de administrație centrală metropolitană, ei nici nu pot fi trași în cestiuine a afacerilor acestora, și cu atât mai puțin a se învinuiri pentru convingerile lor mai puțin sau mai mult autonomistice sau centralistice.

Constituția biserică noastră, cel puțin în cestiuile singurătelelor părți constitutive a le ei mult — puțin admite și teren de natură autonomistică sau particulară, — dovadă despre aceasta — între alte multe — și aseea, că diocesalele celealte se bucură și se folosesc de dreptul particular și exclusiv de ași alege pre arhiecierei și, și pre vicarii estranei farăingerință celorlalte diocese etc.

Deci — dacă și arhidiaceșanii, cari se bucură odinioara de acest drept — pe cănd celealte diocese nu laveau, acum când acestea l'au, eară ei nu'l mai au, nisuscă la revindere a unei asemenea îndreptări, cel puțin în forma modestă a unui vicariat arhiecierei, o fac aceasta din emulația cea nobilă de a avea și ei, ce au celealte eparchii sororii, — o fac din datorința cea sfântă de a fi și ei reprezentați cu un arhieciere în congres, în consistoriu metropolitan, și în sinodul arhieceresc, unde fie eparchia și reprezentată mai întâi prin metropolitul comun, ales de toți, apoi afară de acesta fie care diocesă și reprezentați prin arhiecierei seu ales în particular, eară arhidiacea nu are atare arhieciere, prin urmare unde diocesale se bucură de un vot mai mult, eară arhidiacea numai de eventualul vot al președintelui, care vot și al dioceselor, eară specialmente în sinodul arhieceresc voteză numai episcopii diocesani, unde dacă această au decis unanim metropolitul fără nu mai poate vota, ci numai enunțe ce au hotărât diocesale fără arhidiaceșă.

Alt cum cestiuine, privitoare la dorință arhidiaceșanilor de ași reconstituire dreptul perduț, fie în ori formă, să stă la ordinea dilei în congres mai multă inițiativa mitropolitului dată în seris și motivată mai cu seamă din punctul de vedere al necesității, adică cu aceea că el fiind prea cuprinză în trebilă metropolitană are neapărat de lipsă, să eabă pe lîngă sine un vicariat arhieciere pentru substituirea necesarie în afacerile arhidiaceșane.

Din aceasta se vede că cestiuine nu e separatistică, nici personală, ci arhieciului vicariu, ca se excuse prin aceea scăderile administrative, cestiuine centrală, cestiuine aiceea și de sine statătoare și dacă nu s'a putut rezolvi, acum se va rezolvi altădată, dacă nu prin noi — prin următorii nostri, când nimenea nu o va mai primi de personală, nici anticanonică, și nici în contra statutului organic, o

N'avut așa dară nimenea cunsa de a se impiedeca de cestiuine, arhieciului vicariu, ca se excuse prin aceea scăderile administrative, cestiuine centrală, cestiuine aiceea și de sine statătoare și dacă ce a motivat metropolitul adică înlesnirea ei.

vor rezolvi, că cestiușa e dreaptă, și dreptul apără nu se prescrie nici odată; — până atunci vom fi în așteptare, și în răbdare — numai administrația bisericească să se îndrepteze, pentru că aici nu începe răbdare.

Toamna astăzi de puțin, ca și cestiușa archiepiscopală, importă la împedirea administrației centrale, și cestiușa despartirea fondurilor comune ale diecesanilor. — Ori se imparte ele acum ori mai târziu, ori de felu nu, n'au nicio de a promova nici de a împedeca administrația centrală.

Să acasă cestiușa, ca și cestiușa imulțirei eparchiilor, și ca ori ce altă cestiușă a bisericii a venit înaintea congresului numai pentru că e cestiușa, și întrăierea congresului de aceea se adună ca se deslege și se aplanează atari cestiușii. Dacă nu s'au putut deslega până acum cauza caru' nu e alta, decât că și la celelalte adică aceea, că consistoriul metropolitan incă n'a făcut pregătirile necesare pentru de a se pute hotărî în congres.

De altfel ori cum și ori când se vor rezolvi aceste cestiușii, dacă nu vom sана răul unde într'adevăr există tot acolo vom fi cu administrația centrală bisericească, unde suntem astăzi.

Acest rău nu se poate căuta nici în statutul organic.

Statutul organic e un act, ce cuprinde în sine numai principiile generale, după care ar a se administra biserica; și aceste principii se affă la toată biserica constituțională — fie ea de ori ce confesiune. — Prin urmare ce e bun ori și unde, nu se poate dica că la noi e rău, — cu atât mai puțin se poate afirma, că biserica noastră nu s'ar putea administra după acest statut. Sterge acest statut organic, și încloșcesc cu „mâna liberă” — sau cu alte cuvinte mai chiare — cu absolutismul clerical, dacă nu se va executa nici acesta cum se cade vom deveni cu administrația bisericii și mai rău — după cum stăm astăzi, pentru că acum — cum suntem — biserica — cel puțin mai poate striga și reclama în contra defectelor și abusurilor, și chiar și suprainspecțiunea statului se poate mai lămurit informa despre starea încluzului dela reprezentanța bisericii, dacă dela informațiunile unui impiegat ministerial — fie și român — după chipul și asemenea corespondențului dela „P. L.”

Ce e drept — avem mare lipsă, ca biserica noastră să fie reprezentată prin oficiali din sinul ei prin toate dicasteriile, și cu deosebire în ministerul cultelor, dar cu toate acestea doară nu vom aștepta, că ce n'au făcut administrația constituțională bisericească până acum, să îsprăvească un referință ministerial!! — Dacă nu se va îndrepta răul prin însuși organizația bisericescă, apoi rău de noi.

Din aceste toate să vede lămurit, că toate acele căutări de noduri în parță, — după cum le cîtim prin jurnal și le luăm adeseori și în cercurile noastre, — nu pot ave valoarea, ca ele să treacă de cause serioase și scuse pentru defectele, ce să ievuiește în administrația bisericei noastre, — și cu atât mai puțin accentuară malcontentismului, ce se impună archiepiscopilor sau altora — din cauza alegerilor de arhiechi, mai de dece ani absolute.

Noi așa cunoasem lucrul, că dacă archiepiscopii au avut alte păreri la alele alegeri, alecea a purces din convicțiuni momentane, ca ele să exprimă cu enunțarea faptelor impline, și ei nu au mai avut alta de a face, decât ce au făcut și fac și acum, adică datorează constituțională de a se grupa cu toată inima pe lîngă noii lor păstorii suflători, a-i sprinși din toatepute în noua lor chiamare, și a căuta de a li susțină vaza și autoritatea, ce

se cere, ca să reprezenteze bine biserica, și să o administrezem cum se cade. — Toate acestea le au împlinită archiepiscopii cu deplină resignație, și încredere aceea, ce merită întimpinarea reciproce încrederi. — Ear dacă totuși să mai afle vre un malcontent al acestor vecini dureri, ceea ce nu putem presupune, apoi cum vin archiepiscopii la aceea, că ei se poartă vina pentru faptele sau cugetele unuia sau altui particulariu? — și cum vine consistoriul metropolitan ești într'o homogenitate absolută din majoritatea congresului, ca chieam se conduce administrarea bisericei, să se vaete acum, că el e impotent față de un atare malcontentism!

Dacă totuși poate fi vorba de un malcontentism, apoi acesta nu poate fi altul, decât malcontentismul, care nu e acum al archiepiscopilor, dar și al diecesanilor adică malcontentismul general, că trebuie noastre bisericii — nu merg bine!

În congresul trecut — fiind vorba de îndrepătura răului să affă numai un membru congresual, și acesta un membru foarte competitiv, care a numit ciumă tocmai în cap, spunând expres, că toate defectele în administrația centrală provin de acolo, că consistoriul metropolitan nu există, decât numai pe hărță, adică că el nu e organizat.

(Va urma.)

Reprezentăția

capitolului metropolitan greco-catolic din Blaj adresată către dieta ungurească, contra proiectului de lege, a reformei gimnasielor și a scoalelor reale.

(Incheere.)

Dacă ce e mai consternătoriu decât aceste, și unic în genul seu, este aceea, că în sensul acestui proiect de lege regimul instrucționii publice voiescă a se amestecă și în cadrul religiunii și moralei, ce sunt să se propună în scoalele medie ale confesiunilor; regimul statului voiescă a se amesteca în afacerile învățămîntului religiunii și moralei într'un stat, al căruia principiu mărturisit pre față este „neconfessionalitatea” curioasa judecată! Afără de aceea și disciplina urgentă în scoalele confesionale pare a se exceptiona, ca și cînd conducătorii scoalelor confesionale, cari în partea cea mai mare sunt capii bisericesc ai lor, nu ar fi capaci sau nu ar voi a împlini cu mănușă sigură aceasta una dintr-o cale mai prețioasă detorințe ale oficiului său; de aceea se dispune, ca vindecarea radicală a „relelor morale” (*erkölcsi bajok*) dujă cum se exprimă proiectul, să se efectuească prin cercetare făcută de către organele scolare ale statului, respective de cele emise de ministrul instrucției publice.

De cum va proiectul ar fi fost cu atenție cuvenită la experiența de toate dilele față de acelea, ce se intîmplă în privința aceasta și în scoalele fără confesiune, și ar fi tras paralela și ar fi făcut o mică comparație între rezultatele acele, cari se rămuresc din partea instituțiilor confesionale și dintr-o celor fără confesiune, dispunere referitoare la morală, mai că le-ar fi întocmită administrație sau chiar intors, și nu precum le vedem făcute în cadrul proiectului.

În adevăr trebuie să mărturism că din partea nu putem afă nici o cauza pentru presupunerii de acele, de cari proiectul de pre tapet scoate la lumină, poate și fără voie; și să prin acele presupunerii mai mult să creză numai pretest, ca să se poată pune în lucrare stîrbierea drepturilor existente naturale, legale și istorice ale confesiunilor față de scoalele proprii, și restrințarea exercițiului acestor drepturi.

A doua ideă fundamentală ce lățează în proiectul prezente tîntescu într'acolo, ca și scoalele medie ale naționalităților locuitoare în țară pe încreștere și pe ne-simțire se primească limba statului, de la limba vehiculară de instrucție, pentru ca așa cu timp și ele să se transformeze în instituție cu limbă statului și se inceteze a fi instituție de altă limbă sau de naționalitate diferită.

Fîntă acestei idei fundamentale, se desvăluie prin toate acelea dispusești legibili în proiect, cari de o parte regulează învățarea limbii de stat, mesura cunoașterii aceleia și învățarea esamnelor riguroase, ce sunt și se depun dintr-însăși; ear de altă parte tragează despre compunerea comisiunilor apărătoare la riguroasele pentru calificarea profesorilor și funcționarea acestora ordinare numai în limba statului. Dela observarea dispusei acestei din urmă nu poate scuti altă decât un favor excepțional basat pe considerarea impregnărilor, — carele însă nu se poate estinde mai încolo de 5 ani și, și acestea încă numai în tip de frâță.

Ce înțeles poate avea o atare dispusă? În putere căreia candidații de profesură, cari se pregătesc pentru scoalele medie, a căror limbă este limba statului se fie obligați a depune rigorosul de profesură eschisiv în limba statului încă și în casul cand cursul de calificare pentru profesură îl a terminat la un institut calificatoriu propriu la naționalitate și confesiunei sale?

Sensul dispusei acestei căciuță cu atât mai puțin se poate prinde, și răjuinei ei cu atât mai anevoie se poate petrunde cu că necul logie între dñeșele și mai puțin. După modesta noastră cuprindere, înțelesul acestor dispuneri împreună cu acelora lăzite amintite mai sus, singură numai a două ideă fundamentală amintită mai sus și în stare de a îl desluș.

Însă acestea cu respect la Transilvania nu se pot împăra cu art. de lege 55 adus în dieta Transilvană dela 1790/1 și sănătoasă, carele cuprinde și următoarele: „*Benigne annente Sua Majestate, communis statuum voto statutum est: ut liberum sit singularum quatuor religionum Ecclesiis... ubiquecumque sacrae saedes turres atque scholas absque ullo impedimento extrui facere, prout vigore praesentis articuli singularum religionum status assicurantur, quod in moderno... actu possessorum, ac in futurum extreundorum templorum, collegiorum et gymnasiorum usus, nunguan turbabuntur.*”^{*)}

Acum dacă ponderăm afaerea aceasta cu cumpăna dreptății adămă ca proiectul de sub discuțione numai este în conflict cu articolul regnului colțar adus la 1868 în obiectul regelui îndreptării a naționalităților, căruia cu destingere se împotrivesc cu §§ 14, 17, și 26 ai aceluia, dară atară de aceea pre calea experienței de toate dilele ne putem convinge încă și de prete două lucruri, și anume:

— Întăruim deasupra acel fenomen, că ideea de naționalitate și convicție născută din imbrățișarea conștiinței și ai astăzi este în Europa unul dintre cei mai puternici motori spirituali; ea pune în mișcare inimile, atâtă spiritelor și le ocupă foarte multe.

— a două că a împedeca pre terenul culturiei această idee și expresiunea convicției născute din trină, sau a o restringe că de puțin, ar fi

in contra apărării dispuneri a §-fului 17 din legea despută naționalități, care într'altăd dice: „*Scopul cel mai înalt fiind și pentru stat a se îngrijii despre acea ca cetea națională convectoriora a patriei de origine naționalitatea să se poată cultiva în limbaj maternă într-o toate pără acolo unde se începe cultura academică mai înaltă.*

Afără de aceea ori ce împotriva pre calea culturii naționale, și în stare de a amâna spiritele, mai și ale astăzi; ear apesează faptică — unde se întemplieră — de comun produce și discordii nu de puțină însemnată.

Si toate acestea precum și scut, se întempleră din cauza aceea că cine prevese naționalitatea să a, și o prevese de un tesaur prețios, fie care și iubesc națunie ear aceasta la noi la Români cu atât capătă pont mai mare, cu căt, că limba naționalității să a poporului și că limba bisericei noastre, și de aceea ori cine e convins că incetarea limbii ar trage după sine și apunerea bisericii noastre.

Deci la Români limba națională și în interesul bisericei se consideră de un tesaur de mare preț; și o condiție de viață a bisericei recunoasce ori cine și necesitatea ca numai studiile bisericesc, ci și învățăturile calificării pregătitoare, care se face în scoalele medie să se producă în limba națională.

Dintr'aste se să vede, că pe cînd la alte popoare și națiuni limbă națională este de preț mare numai în interesul poporului și a națuniei ca atare; la noi este de moment foarte mare și în interesul bisericei.

Deci dacă popoarele și națiunile cele mai culte — precum în patria noastră dulce maghiari — aduc tribut foarte mare naționalității a cărei sprijină de frunte și înseși limba i sănătesc mai mult și sacrifică toate, și se afirmă, că toate aceste sunt în ordine și la locul său: poate se impătuia altora? dacă și dñeșele, deși nu stau pe aceea treptă de cultură și pretesc și iubesc naționalitatea, și nu sunt aplicate a deosebiri de către ea; ci sunt gata și înseși limba, sprijină ne ei a o urmări cu atenție viuă totdeauna și pe tot locul, unde, și cînd evorba de ea, a o îmbrătașă, și la casă cînd s'ar despreu, s'au chiar să pună în pericol, a o scuti pe casă cu toate mijloacele legale și a o apără.

Intru adevăr se pare, că în dilele noastre pre terenul naționalităților numai așa se poate preveni ori ce amârăciune a spiritelor, numai așa se poate linși atenția publică jaluza, numai așa se poate întări armonia binecuvântării convicției pacifice, carea este cea mai ferbinte dorință a noastră a tuturor, armonia coherenței și al colțării, dacă pre terenul acela dreptatea umbilă mană în mană cu ecuitatea și justiția distributivă cu adeverătă amoroare a deaproapelui, după care dacă se dă fie căruia, ce este al său, și nici unul nu se scurtau întrucă cei ce i se cuvine și în puterea dreptului naturală; angerul păcăi să deșigur petrecere între dñeșii, și întăresc concordia neconținută, căreia numai i'dă statoria meschină, dară și asigurează pentru toate timpurile.

Deci după cele dese fine chiară împregnări, că proiectul din cestei dispuneri adoptea principii, și pune în prospect dispozitivul de acele, cari nu pot fi aduse în consonanță nici cu interesele bine înțelese ale instituțiunii, nici cu dreptatea și cuvenința, nici cu justiția distributivă, consistoriul arhiepiscopal subscrise cu onoare asternă aceea cerere către pră onorata Casă reprezentativă regnulară, ca să împreună și a dolatură proiectul din cestei dispuneri și a refusa purtătorul meritoriu.

^{*)} Cu invocarea grațioasă a Majestăței sale statutarie cu vot comun decisă: ca Ecclesiilor fie cări dintre cele 4 religioase se le fie ierară zidă fără nichil o pedeșe, ori unde biserici, furnuri și scoale, — precum în puterea articolului prezentă statulrie fie cări religioase se asecurăza, că nici odată nu vor fi turburate în usul bisericiilor colegilor și gimnasiilor, cari le posed acum și care le vor ridica în viitor.

